

Р. В. Семерунь,

учитель історії та правознавства Монастирищенського ліцею №2
Монастирищенської міської ради Черкаської області

КОД УКРАЇНСТВА: З ЧОГО БУДУЄТЬСЯ НАША ІДЕНТИЧНІСТЬ?

РОЗРОБКА УРОКУ-КВЕСТУ ДЛЯ УЧНІВ 8 КЛАСУ

Тема. Формула української ідентичності.

Клас: 8.

Тривалість: 45 хвилин.

Предмет: Громадянська освіта / Історія України.

Мета уроку:

Освітня: сформувати в учнів розуміння понять «національна ідентичність» та «культурна ідентичність»; визначити ключові складники українського коду виживання.

Розвивальна: розвивати критичне мислення через аналіз історичних документів, навички командної роботи, вміння аргументувати власну позицію в ситуаціях вибору.

Виховна: виховувати почуття гордості за приналежність до української нації, повагу до історичної пам'яті та свідоме ставлення до громадянських цінностей.

Компетентності:

Громадянська компетентність: здатність визначати свій зв'язок з державою та громадою.

Культурна обізнаність: розуміння значення символів та традицій у сучасному світі.

Інформаційна грамотність: вміння працювати з історичними джерелами та медіа-форматами.

Обладнання: маршрутні листи, 5 конвертів із завданнями («теки справ»), плакат «Силует сучасного українця», набір карток із цінностями, стікери, маркери, зображення гербів та символів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент (2 хв)

Учитель. Ідентичність — це не просто слово в підручнику. Це шифр, захований у срібниках князів, у жорсткості херсонського кавуна та у вигинах тризуба на твоєму. Сьогодні ви — не просто учні, а **вартівні коду**. Ми не просто вивчатимемо тему — ми вирушаємо на квест, щоб зібрати "Формулу української ідентичності". За кожну пройдену станцію ви отримаєте слово-код.

II. Мотивація навчальної діяльності (5 хв)

Мозковий штурм

Учитель. Хто такий українець?

Учитель. Що нас об'єднує як націю?

Учитель підсумовує відповіді та оголошує тему уроку.

III. Оголошення правил квесту (3 хв)

Клас об'єднується у 3–5 команд. Кожна команда отримує маршрутний лист. На кожній станції виконується завдання. За виконання завдання команда отримує слово-код.

IV. Основна частина — КВЕСТ (30 хв)

СТАНЦІЯ 1. МОВА — НАШ ДНК.

Локація. Кабінет мови або бібліотека.

Обладнання: Конверт «Top Secret», розрізана цитата, картки зі словами.

Завдання 1. Лінгвістична розвідка.

Учитель. Вітаю, розвідники! Нашу мову століттями намагалися зробити копією чужої, стираючи її унікальні слова. Ваша місія — провести «лінгвістичну деокупацію» та повернути мові її справжній голос.

Матеріал для учнів: список слів іншомовного походження. Картки-наліпки слів українських автентичних слів.

Завдання: Учні мають наклеїти наші автентичні відповідники навпроти слів іншомовного походження:

Карта — **Мапа**

Аероплан — **Літак**

Фотографія — **Світлина**

Вид — **Краєвид**

Горизонт — **Обрій**

Очікувана відповідь учнів: ми обрали слово «світлина», бо воно звучить поетичніше і точно передає суть — малювання світлом.

Завдання 2. Послання у капсулі часу.

Матеріал: Розрізані слова: [МОВА] [ЦЕ] [ТЕРИТОРІЯ.] [ЯКУ] [НЕМОЖЛИВО] [ОКУПУВАТИ.] [ПОКИ] [НЕЮ] [ГОВОРЯТЬ].

Завдання: Скласти фразу на швидкість.

Фінальне запитання для отримання слова-коду:

Учитель. Уявіть XIX століття, українська мова під заборону. Де ви будете її шукати, щоб вона не зникла?

Очікувані відповіді учнів: «Вдома з батьками», «Співатимемо народні пісні», «Читатимемо Кобзаря потайки».

Учитель. Все правильно – ви будете шукати у голосі наших рідних, близьких. Тобто, в голосі нашого народу.

(Діти отримують слово код «ГОЛОС»)

СТАНЦІЯ 2. КУЛЬТУРНИЙ ТІК ТОК.

Мета: актуалізувати традиційну культуру через сучасні медіа-формати.

Локація: актовий зал або зона з дзеркалом.

Обладнання: реквізит (вишиванка, кеди, віночок), аркуш «Storyboard».

Учитель. Культура — це не музейний експонат, це живий тренд. Уявіть, що ви — креативна агенція. Ваше завдання — «продати» українське світу через 15 секунд екрана.

Завдання: Команда має за 5 хвилин розробити сценарій (або розкадровку на папері) для 15-секундного ролика.

Теми на вибір: «Як носити вишиванку з кедами», «Топ-3 українські страви, які підкорять світ» або «Українські пісні, що стали світовими хітами».

Умова: Використати один популярний тренд (наприклад, "POV", "Get Ready With Me" або "Transformation").

Учитель. Отже, дивлячись на Вас помітно неозброєним оком, які ж українці творчі».

(Діти отримують слово-код: «ТВОРЧИСТЬ»)

СТАНЦІЯ 3. ІСТОРИЧНИЙ ДЕТЕКТИВ.

Локація: кабінет історії.

Обладнання: 4 папки «Справа №...», маркери, фломастери.

Учитель. Перед вами речові докази злочинів проти нашої ідентичності. Проаналізуйте уривки документів і зрозумійте: що саме ворог хотів вирвати з нашого тіла?»

Завдання: видати дітям текстовиділювачі. Потрібно підкреслити фрази, які вказують на «злочин».

Аналіз документів (Робота учнів):

Справа 1. Операція: Тиша (Валуєвський циркуляр)

Текст документа: «... надати розпорядження цензурному відомству, щоб до друку дозволялись тільки такі твори цією мовою, які належать до галузі красного письменства; пропуск же книг малоросійською мовою як духовного змісту, так навчальних і взагалі призначених для початкового читання народу, припинити. (Циркуляр міністра внутрішніх справ П. А. Валуєва Київському, Московському і Петербурзькому цензурним комітетам від 18 липня 1863 р.)

Завдання: підкресліть, який елемент ідентичності намагалися знищити цим заборонами?

Учні: підкреслюють фразу «мови не було і бути не може».

Відповідь для вчителя: **МОВА** (як інструмент освіти та релігії).

Справа 2. Зниклий список

Текст документа: «У справі "Української військової організації" заарештовано понад 100 осіб: професорів, письменників, науковців. Вирок — розстріл. Мета: ліквідувати "мозок" нації, щоб залишити народ без тих, хто здатний вести за собою». (3 протоколи допитів НКВС, 1930-ті рр.)

Завдання: На кого був спрямований удар? Як це впливає на ідентичність народу?

Учні: Підкреслюють «арештовано 100 осіб: професорів, письменників».

Відповідь для вчителя: **ЕЛІТА / ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ** (Пам'ять про «Розстріляне відродження»). «Це нищення нашої **ЕЛІТИ**, щоб у народі не було розумних лідерів».

Справа 3 (Голодомор) Пусті колиски:

Текст документа: «У селах посилено вилучення всіх продуктів харчування. Встановлено «чорні дошки» — села, з яких заборонено виїзд. Люди позбавлені можливості купити хліб. Мета: фізичне упокорення селянства, яке є основою традицій та культури». (Зі звітів про ситуацію в УСРР, 1932-1933 рр.)

Завдання: Який найстрашніший спосіб знищення ідентичності тут описано?

Учні: Підкреслюють «вилучення всіх продуктів».

Відповідь для вчителя: «**ФІЗИЧНЕ ІСНУВАННЯ НАРОДУ / ГЕНОЦИД** (як спосіб зламати опір)».

Справа 4. Вкрадене минуле.

Текст документа: «Ми маємо переписати підручники. Князь Володимир — наш, назва «Русь» — наша, а українці — це лише частина нашого

«великого народу», яка просто трохи зіпсувалася під впливом Європи. Свої історії у них ніколи не було». (Тези сучасних пропагандистських статей РФ та промов диктатора, 2021-2022 рр.)

ДОВІДКА. Ці слова не є прямою цитатою однієї конкретної людини, а є **компіляцією та стислим викладом (тезами)** ідеологічних тверджень, які озвучував **володимир путін**, а згодом тиражували російські пропагандисти (як-от Тимофій Сергєйцев, Дмитро Медведєв чи Володимир Соловйов).

Проте ключовим «автором» та джерелом цих псевдоісторичних ідей є саме диктатор РФ.

Основні джерела, де ці тези були озвучені:

Стаття «Про історичну єдність росіян та українців» (12 липня 2021 р.):

Тут путін вперше системно виклав ідею про те, що українці та росіяни — це «один народ».

Він стверджував, що Україна як держава — це штучне утворення, результат «помилки» більшовиків.

Назва «Русь» та постать князя Володимира там представлені виключно як «спільне» коріння, яке росія вважає своєю монополною власністю.

Завдання: Що намагаються вкрати у нас сьогодні, перекручуючи факти?

Учні: Підкреслюють «історії у них ніколи не було».

Відповідь: «Спроба вкрати нашу **ПАМ'ЯТЬ** та минуле».

Після роботи з документами учні отримують **слово-код: ПAM'ЯТЬ**

СТАНЦІЯ 4. Я — УКРАЇНЕЦЬ СЬОГОДНІ.

Локація: психологічне розвантаження або коло на килимі.

Обладнання: набір карток із цінностями, плакат «Силует сучасного українця», маркери, стікери.

Завдання 1. Сорткування цінностей (Interactive Sorting).

Учитель. Ми вижили в минулому. А хто ми зараз? З чого складається бронезилет нашої душі?»

Завдання: На столі розкидано 15–20 карток із різними поняттями. Деякі з них є «універсальними», деякі — «руйнівними», а деякі — «фундаментальними» для сучасної України.

Перелік слів: Свобода, Гідність, Байдужість, Волонтерство, Хата скрау (вислів), Толерантність, Відповідальність, Корупція, Сміливість, Модна інерція, Повага до прав людини, Культура споживання.

Дія: Команда має за 2 хвилини відібрати **5 ключових цінностей**, які, на їхню думку, є «бронезилетом» нашої національної ідентичності сьогодні.

Наприклад: Учні відкидають картки «Байдужість» та «Корупція», приклеюють на плакат «Свобода», «Сміливість», «Гідність».

Аргументація: команда має пояснити свій вибір одним реченням. Наприклад: «Ми обрали "Волонтерство", бо це наша здатність об'єднуватися заради спільної мети». Або «Ми обрали "Відповідальність", бо кожен сьогодні має щось робити для перемоги, а не чекати на інших».

Завдання 2. Кейс-стаді: Ситуація вибору.

Учитель зачитує коротку ситуацію, а команда має швидко запропонувати рішення, що базується на громадянській ідентичності.

Ситуація: «Ви за кордоном. Хтось із місцевих запитусь: «А яка різниця між вами та іншою національністю (німцями, англійцями, чи поляками). У вас є 30 секунд, щоб дати таку відповідь, яка б чітко підкреслила нашу ідентичність».

Очікувана відповідь учнів: «Мова, цінність свободи (ми не терпимо диктатури), повага до кордонів, різна культура та герої».

Фінальне запитання для отримання слова коду:

Учитель. Чи може людина вважати себе українцем, якщо вона зараз змушена жити за кордоном і розмовляє різними мовами? Що є головним маркером ідентичності в такому випадку?

Очікувана відповідь учнів: «Відчуття приналежності, спільні цінності та дії на користь України».

Слово-код: «ВИБІР»

Висновок: ідентичність — це щоденний свідомий вибір.

СТАНЦІЯ 5. СИМВОЛИ СИЛИ: ВІД КНЯЗІВ ДО КІБОРГІВ

Локація: на коридорі у школі, біля державної символіки.

Обладнання: картки-пазли із зображенням герба, прапора, калини, вишиванки та сучасних символів (наприклад, малюнок «Привида Києва» або керамічного півника).

Завдання 1. Генетичний код Тризуба (історична спадковість)

Учитель. Символи — це знаки, які зрозумілі без слів. Від князів до сучасних воїнів — що дає нам силу?

Учням пропонується декілька зображень гербів: печатка князя Святослава, монета Володимира Великого, герб УНР та сучасний Державний Герб України.

Завдання: Розставити ці зображення у хронологічному порядку.

Учні. Розкладають послідовно: Монета Володимира → Герб УНР → Сучасний герб.

Учитель. Яке слово там зашифровано?

Учні. «ВОЛЯ».

Ця відповідь ідеально підводить до розуміння того, що прагнення свободи закладено в гербі понад 1000 років тому.

Завдання 2. Новітні символи Сміливості (сучасний контекст)

У 8 класі важливо показати, що символіка народжується прямо зараз. На столі лежать картки з предметами/образами, що стали важливими після 2022 року.

Обладнання: Бородянський півник, Кавун (Херсон), пес Патрон, синьо-жовта стрічка.

Завдання. Обрати один символ і пояснити: «Чому цей предмет став символом сили саме зараз? Що він каже світові про українців?».

Очікуванні відповіді учнів: «Півник — це про незламність. Будинок зруйновано, а він встояв». Він став символом, бо будинок розвалився, а він встояв на полиці. Це як і ми — нас бомблять, а ми тримаємось».

Фінальний запитання (для отримання слова-коду):

Учитель. Уявіть, що ви зустріли іноземця, який нічого не знає про Україну. Який ОДИН СИМВОЛ ви

б йому подарували або показали, щоб він відразу зрозумів наш характер?»

Слово-код: «ВОЛЯ» (це останній елемент пазла).

ФІНАЛ КВЕСТУ. Узагальнення (5хв)

Після цієї станції команди мають всі 5 слів-кодів:

Голос (Мова).

Творчість (Культура).

Пам'ять (Історія).

Вибір (Цінності).

Воля (Символи).

Учні повертаються до вчителя, складають ці слова у «Формулу ідентичності» на дошці.

Учитель. Всі коди зібрано. Викладайте їх! (Учні викладають на дошці: ГОЛОС, ТВОРЧИСТЬ, ПАМ'ЯТЬ, ВИБІР, ВОЛЯ та складають формулу).

В учнів має вийти формула:

«ІДЕНТИЧНІСТЬ = МОВА + КУЛЬТУРА + ІСТОРІЯ + ЦІННОСТІ+СИМВОЛИ».

Обговорення

Учитель. Як ці слова характеризують поняття «ІДЕНТИЧНІСТЬ»?

Учитель. А тепер давайте підсумуємо наш квест. Кожна команда, складе та оголосить свій «Маніфест українця». Щоб його скласти, потрібно продовжити речення «Бути українцем— це Та використати одне із кодових слів, яке отримали під час проходження квесту.

Наприклад: **Команда 1:** «Бути українцем — це знати свою історію і не дати її переписати»; **команда 2:** «Це розмовляти мовою, яку хотіли вбити, але вона жива»; **команда 3:** «Це щодня робити вибір на користь свободи».

Учитель. Вітаю! Квест пройдено, але справжній шлях формування ідентичності триває все життя. Ви — покоління, яке пише нові сторінки історії нашої держави!».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валуєвський циркуляр.URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Про історичну єдність росіян та українців. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Емський указ. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емський_указ
4. Розстріляне відродження (матеріали до Станції 3) — Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розстріляне_відродження
5. Голодомор в Україні (1932—1933). Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Голодомор_в_Україні_\(1932—1933\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Голодомор_в_Україні_(1932—1933))
6. Державний Герб України (історія та символіка). Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Герб_України
7. Будуємо Україну Разом (БУР). Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Будуємо_Україну_разом
8. Тризуб — Офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті (УІНП). URL: <https://uinp.gov.ua/tegy/tryzub>
9. Закон України про національну та громадянську ідентичність. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
10. Проєкт «Мова — ДНК нації» (матеріали до Станції 1). URL: <https://ukr-mova.in.ua/>